

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Põhikooli mitme aine õpetaja õppekava

Imbi Hunt
ALGKLASSI- JA LASTEAIAÕPETAJATE ARUSAAMAD ÕPETAJA-ÕPILASE
VAHELISTE SUHETE KUJUNDAMISEST ÜHE KOOLI NÄITEL
Magistritöö

Juhendaja: nooremteadur Kristi Palk

Tartu 2024

Kokkuvõte

Algklassi- ja lasteaiaõpetajate arusaamad õpetaja-õpilase vaheliste suhete kujundamisest ühe kooli näitel

Suhted õpetaja ja õpilase vahel on olulised ja need mõjutavad mitmel moel nii õpilast, kui ka õpetajat. Magistritöö eesmärgiks oli selgitada välja algklassi- ja lasteaiaõpetajate arusaamad õpetaja-õpilase vaheliste suhete olemusest, olulisusest, suhete kujundamisest ning positiivsete suhete toetamisest. Andmeid koguti kaheksalt õpetajalt poolstruktureeritud intervjuude teel. Andmeanalüüsiks kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi. Uurimuse tulemustest selgus, et õpetajad peavad positiivseid suhteid klassis ja rühmas oluliseks. Toodi välja, et positiivne suhe on usalduslik ja vastastikune. Samuti pidasid õpetajad tähtsaks ka koostööd kolleegidega ja vanematega, et positiivseid suhteid hoida. Muuhulgas ilmsid tulemustest ka suhete loomisel takistavad tegurid - vähene koostöö ja huvi.

Võtmesõnad: õpetaja-õpilase vaheline suhe, positiivsete suhete kujundamine, positiivsete suhete hoidmine, tugi suhete kujundamisel

Abstract

Perceptions of primary school and kindergarten teachers about the formation of teacher-student relationships on the example of one school

Teacher-student relationships are important and affect both the student and the teacher in many ways. The aim of the master's thesis was to find out how primary school teachers and kindergarten teachers understand the nature and importance of relationships, how they create positive relationships and what support teachers need in creating and maintaining relationships. Data were collected from eight teachers through semi-structured interviews. Qualitative inductive content analysis was used for data analysis. The results of the research revealed that teachers consider positive relationships in the class and in the group to be important. It was pointed out that a positive relationship is one of trust and mutuality. Teachers also considered it important to cooperate with colleagues and parents in order to maintain positive relationships. Among other things, the results revealed the factors that hinder the creation of relationships - lack of cooperation and interest.

Keywords: teacher-student relationship, forming positive relationships, maintaining positive relationships, support in forming relationships

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetiline ülevaade	5
1.1 Õpetaja-õpilase vaheliste suhete mõiste ja olemus	5
1.2 Suhete olulisus õpetajatele	6
1.3 Suhete olulisus õpilastele	7
1.4 Õpetaja-õpilaste vaheliste suhete kujundamine ja toetamine.....	8
2. Metoodika.....	10
2.1 Valim.....	10
2.2 Andmekogumine	11
2.3 Andmeanalüüs	12
3. Tulemused	12
3.1 Õpetajate arusaamad suhete olemusest ja olulisusest	12
3.2 Õpetajate kirjeldused suhete kujundamisest	15
3.3 Tugi õpetaja-õpilase suhete kujundamisel	18
4. Arutelu.....	21
Tänuõnad	25
Autorsuse kinnitus.....	25
Kasutatud kirjandus.....	26
Lisad	30
Lisa 1. Intervjuu kava	
Lisa 2. Väljavõtted uurijapäevikust	
Lisa 3. Andmeanalüüs	

Sissejuhatus

Eduka väärtuskasvatuse alus on vastastikune usaldus ja koostöö kogu koolipere, õpilase ja perekonna vahel. Õpetajal on oluline osa hoiakute kujundamisel, olles eeskujuks ning toetades õpilaste identiteediloome protsessi (Põhikooli riiklik õppekava, 2023). Õpetaja kutsestandardi järgi on õpetaja ülesandeks toetada õpilaste sotsiaalsete ja koostööoskuste arengut. Õpetaja peab looma usaldusliku suhte õppijate ja lapsevanematega ning algatama ja tegema koostööd erinevate osapooltega (õppija, lapsevanem, kolleeg, tugispetsialist, kogukond jt) õppija arengu toetamiseks (Kutsestandard. Õpetaja..., 2022).

Rahvusvahelise uuringu raportist ilmneb, et Eesti õpilaste kuuluvustunne on alla keskmise ja õpilased ei tunneta nii palju õpetaja toetust (Tire *et al.*, 2019). Õpilased, kellel on õpetajaga lähedane suhe, saavad ka oma klassikaaslastega paremini läbi. Õpetaja loob sooja ja toetava klassikliima, kui tal on õpilasega positiivne ja toetav suhe ja väljendab harva vaenulikkust (Tropp & Saat, 2010). Õpetajatel võib olla ka täiendavaid motiive õpilastega positiivsete suhete loomiseks. Terved suhted lastega on tõhusa õpetamise eelduseks, kuna see aitab õpetajatel motiveerida ja kontrollida laste käitumist ja õpihoiakuid (Pianta, 2006). Sellisena võivad positiivsed õpetaja-lapse suhted kaudselt mõjutada õpetajate tõhususe, pädevuse ja tegutsemisvõime tunnet. Motivatsiooni enesemääratlemise teooria kohaselt aitavad soojad õpetaja-õpilase suhted kaasa õpetajate enesemääratlemisele ehk autonoomsele motivatsioonile, mida iseloomustavad eelkõige positiivsed tunded (Spilt *et al.*, 2011).

Oluline on tähelepanu pöörata õpetaja ja õpilaste vahelistele suhetele, kuna need mõjutavad koolikliimat, õpilaste motivatsiooni ja õpilaste üldist heaolu. Erinevad uurimused pakuvad tõendeid selle kohta, et toetavad suhted õpilase ja õpetaja vahel on oluliseks teguriks laste arengus. Positiivsed suhted aitavad säilitada õpilase huvi akadeemiliste ja sotsiaalsete tegevuste vastu, see omakorda toob kaasa paremad hinded ja positiivsed suhted kaaslastega (Myers & Pianta, 2008). Algklassiõpetajad ja lasteaiaõpetajad veedavad lastega koos suure osa päevast ja seetõttu on oluline, millised on õpetaja-õpilase omavahelised suhted. Rahvusvahelises kooliõpilaste tervisekäitumise uuringus ilmnes, et Eesti õpilaste (11, 13 ja 15-aastaste) koolimeeldivus on üks Euroopa madalaimaid (Piksööt & Oja, 2023). Seetõttu on oluline uurida suhteid juba varasemas eas.

Järgnevalt antakse teooriaosas ülevaade õpetaja-õpilase vahelistest suhetest, selle olulisusest ning suhete kujundamisest ja toetamisest.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Õpetaja-õpilase vaheliste suhete mõiste ja olemus

Õpilase-õpetaja positiivne suhe klassiruumis on suhe õpetaja ja õpilase vahel, püüdes saavutada üksteise usaldust ja austust. Õpilasega häid suhteid luues, näitavad õpetajad austust oma õpilaste vastu ja väärtustavad nende individuaalsust. Õpetaja positiivne suhe õpilastega aitab neil saada klassiruumis edukamaks ning muudab klassiruumi turvaliseks ja tervitatavaks keskkonnaks kõigile (Cristine *et al.*, 2022). Õpetaja ja õpilase positiivsed suhted on toetavad ja õiglased. Õpilased tunnevad end turvaliselt, mõistetuna ja hinnatuna. Õpetajad loovad õpilastega sidemeid, kui nad näitavad üles austust ja usaldust ning tunnevad empaatiat nende vajaduste suhtes (McDonald, 2019).

Thornberg jt (2022) uuringu tulemustes selgus, et õpilased pööravad erilist tähelepanu õpetajate isikuomadustele, mida saab seostada hea õpetajaks olemisega ja mis on õpetajate jaoks vajalikud õpilase-õpetaja suhete kujundamisel. Õpetaja kutsestandardi järgi peab õpetaja olema aus, empaatiline, ennastjuhtiv, ettevõtlik, koostöövõimeline, loominguiline, positiivne, tolerantne, vastutustundlik ja õppimisvõimeline (Kutsestandard. Õpetaja..., 2022). Eetiline õpetaja on positiivne ja soe ning toetab õpilase-õpetaja suhete loomist ja hoidmist, see omakorda on seotud õpilaste suurema kaasamisega, koolikuuluvustundega, akadeemiliste saavutustega (Thornberg jt, 2022).

Õpilase ja õpetaja vahelised suhted sõltuvad mõlema kogemusest, oskusest ja õpetaja ootustest (Tropp & Saat, 2010). Krane (2016) läbiviidud uuringus ilmnis, et õpilaste jaoks on õpetaja-õpilaste vaheline suhtlus kui vastastikune austus. Samuti tõid õpilased välja, et on oluline, et õpetaja suhtleb nendega ja pöörab ka individuaalselt tähelepanu. Õpilased hindavad õpetajat, kes näitab välja huvi ka eraelu vastu. Lisaks sellele selgus uuringust, et õpilased hindavad õpetajat, kes naeratab, on rõõmus ja ka ise positiivne. Õpetaja lahkust peeti kõige olulisemaks, samuti usaldusväärsus ja hoolivust. Suhtlemine individuaalsel tasemel võib suhetele suurt mõju avaldada, tundes huvi õpilaste tegevuste vastu väljaspool kooli (Evidence for learning, 2023).

Õpetaja ja õpilase vaheliste suhete loomine on mitmes mõttes oluline. Põhivajadused peavad olema rahuldatud, et motivatsioon, areng ja heaolu oleks püsivad. Kooli kontekstis viitab seotus sellele, et õpilased tunnevad ühtekuuluvustunnet ja on kaasatud suhetesse. Kui õpetajatel õnnestub luua oma õpilastega positiivsed suhted, aitavad nad kaasa sellele, et suureneb õpilaste

motivatsioon, kaasatus, saavutused ja heaolu. Seotuse teooria kohaselt lähedased, soojad ja toetavad suhted pakuvad õpilastele emotsionaalset turvatunnet ja usaldust, mis võimaldavad õpilastel tõhusamalt õppida ja arendada enesekindlust (Pianta, 2001). Coristine (2022) järgi annab õpetaja-õpilase positiivne suhe pikas perspektiivis õpilasele enesekindlust.

1.2 Suhete olulisus õpetajatele

Õpetajate ja õpilaste vahelise suhtluse säilitamine on oluline. Seda seetõttu, et see näib avalduvat pedagoogide professionaalses heaolus. Positiivsed õpetaja-õpilase suhted suurendavad õpetajate autonoomset töemotivatsiooni ja töekohustust (Spilt *et al.*, 2011). Õpetaja ja õpilase positiivsed suhted vähendavad ka õpetaja emotsionaalset kurnatust, samuti ärevust ja pinget (Cui, 2022). Hargreaves (2000) viis läbi intervjuud 60 õpetajaga ja leidis, et positiivsed suhted õpilastega on kõige olulisem töemotivatsiooni allikas. Seda leiti nii alg- kui ka keskkooliõpetajate kohta, kuigi leiud viitasid emotsionaalselt intensiivsematele suhetele algkoolis kui keskkoolides. Õpetaja-õpilaste vaheliste suhete uurimine võib aidata meil mõista õpetajate töemotivatsiooni ja heaolu (Spilt *et al.*, 2011).

Frenzel (2014) järgi on positiivsemate kogemustega õpetajad avatumad õpetamisstrateegiatele, loovamad, paindlikumad ja edukamad õpilastega positiivsete suhete loomisel ja sellest tulenevalt ka rohkem oma tööga rahul. Positiivsed emotsioonid mõjutavad tõenäoliselt õpetajate käitumist klassiruumis, see võib ka tuua positiivsemaid tulemusi õpilastele, suurendades sellega tööga rahulolu. Õpetaja-õpilase suhteid on kirjeldatud kui toetavat õpetajate läbipõlemise ennetamist (Skaalvik & Skaalvik, 2011). Samuti on uuringutes ilmnenud, et õpetajad, kes investeerivad headesse suhetesse, teatavad ka kõrgemast heaolust ja vähem emotsionaalsest stressist (Jennings & Greenberg, 2009).

Õpilastega suhete loomine võib olla üks peamistest stressitekitajatest. Positiivsete suhete loomine on õpetajate ja õpilaste vahel peamine eesmärk, eesmärgi saavutamise ebaõnnestumine on seotud otseselt kõrgema stressi ja madalama heaoluga. Õpilase väärkäitumine edastab õpetajale tõrjumise tunde ja takistab luua õppijatega emotsionaalseid suhteid. Positiivsed suhted võivad olla allikaks heaolu säilitamiseks ja emotsionaalse väsimuse vältimiseks (Aldrup *et al.*, 2018). Uuritud on ka Eestis suhete seost õpetajate läbipõlemisega. Autor (Jöks, 2022) leidis, et õpetajad, kellel on pingelisemad suhted õpilastega, kogevad ka madalamat töörahulolu.

Emotsionaalne kurnatus mõjutab omakorda suhteid. Lähedamate suhetega õpetajad tunnevad ka kõrgemat eneseteostustunnet.

1.3 Suhete olulisus õpilastele

Kooli üleminek on tundlik periood. Kui lapsed alustavad kooliteed, muutuvad üha olulisemaks suhted teiste täiskasvanutega peale nende vanemate (Doumen *et al.*, 2008) ning uuringud viitavad sellele, et õpetaja-õpilase suhete kvaliteet kooli algusaastatel annab olulise panuse laste positiivsesse kooliga kohanemisse (Hamre & Pianta, 2001; Pianta, 1999; Silver *et al.*, 2005). Koolikeskkonnaga kohanemisel on olulised tagajärjed lapse edasisele kooliedukusele (Cook & Coley, 2017).

PISA (2012) uuringu järgi on õpilaste suhtumine kooli üldiselt positiivne. Välja toodi, et head suhted õpilaste ja õpetajate vahel, õpetajate käitumist iseloomustavad tunnused on positiivses seoses õpilaste tulemustega. Head suhted koolis toetavad õpilaste enesehinnangut ja suurendavad soovi õppida. Uuringus selgus, et enamik õpilasi arvavad, et saavad õpetajaga hästi läbi (Tire *et al.*, 2013). PISA 2015.aasta uuringus hinnati koolikliimat, sh suhteid õpetajatega. Paremate tulemustega õpilaste kuuluvustunne oli kõrgem, kui kehvade teadmistega õpilastel. Õpilased, kellel on õpetajatega negatiivsed suhted, ei ole ka kooliga rahul (OECD, 2017). PISA (2022) tulemuste järgi õpilased, kes tunnevad rohkem toetust pere poolt, tunnevad ka kõrgemat kooli kuulumise tunnet ja neil on paremad suhted õpetajatega. Tulemused tõid ka välja, et Eestis tajuvad õpilased OECD riikidega võrreldes suhteid õpetajatega kehvemadena. Väidet, et suhted õpetajatega toetavad ka akadeemilist edu, kinnitab see, et PISA uuringu järgi olid näiteks matemaatika testi tulemused kõrgemad nendes koolides, kus olid ka suhted õpetajatega paremad. Toetavaid ja sooje õpetaja-õpilase suhteid on seostatud eduka klassiruumi juhtimisega ja tõhusa õpetamisega (OECD, 2023).

Kiindumus- ja enesemääratlemisteooria kohaselt on positiivsed õpetaja-õpilase suhted õpilaste arengu võtmeks. Põhjuseks on asjaolu, et õpetajad, kes juhendavad ja toetavad õpilasi akadeemilises ja emotsionaalses mõttes, loovad sotsiaalse konteksti, milles õpilased tunnevad end turvaliselt, iseseisvana, pädevana ja motiveeritud õppima (Aldrup jt, 2018). Samuti on lapsevanemad kirjeldanud, kuidas positiivsed suhted õpetajate ja õpilaste vahel võivad soodustada õpilaste motivatsiooni, koolisaavutust ja koolis edukust. Vanemad rõhutasid ka seda,

et nende arvates on oluline, et õpetajad suudaksid ära tunda õpilaste individuaalseid vajadusi ning kohandada suhteid ja õpetamist iga õpilase järgi (Krane & Klevan, 2019).

Õpetaja ja õpilase toetava suhte mõju saavutustele tuleneb õpetaja otsesest mõjust – õpilaste suhete kvaliteet õpilaste kaasamisel klassis. Toetav suhe tuleb kasuks lastele alates eelkoolieast ja lasteaiast kuni keskkoolini. Tuginedes kiindumusteooria uuringutele, võib eeldada, et suhted algklassides on õpilaste jaoks eriti olulised (Wu *et al.*, 2010). Hamre ja Pianta (2001) leidsid, et esimeses klassis hinnatud õpetaja ja õpilaste suhete konflikt mõjutab saavutusi ka mitu aastat hiljem. Õpilased, kes tajuvad, et õpetajad on toetavad ja kättesaadavad, pöörduvad suurema tõenäosusega õpetajate poole abi saamiseks (Wu *et al.*, 2010).

Koolil on oluline osa õpilase emotsionaalse intelligentsuse kujundamisel, ehk kuidas õpilane oma tundeid tunneb, mõistab ja väljendab. Hea õpetaja ja õpilase suhe aitab selle kujundamisele ja arengule kaasa. Õpilased õpivad sageli oma emotsioone väljendama õpetajate tagasiside kaudu. Omades õpetajatega positiivseid suhteid, saavad õpilased tõenäolisemalt vajalikku juhendamist ja tuge. Õpetajatel on tähtis roll ka õpilase empaatia ja sotsiaalsuse arengus. Õpetaja ja õpilase lähedus on seotud õpilase empaatiaga (Wan *et al.*, 2023). Õpetajad saavad luua läbi suhete positiivse ja tolerantse klassiõhkkonna ja seeläbi vähendada negatiivset käitumist (Bokkel *et al.*, 2023). Sarnane uuring on läbi viidud ka Rootsis, kus selgus, et suhete kvaliteet mõjutab kiusamist ning toetav klassikliima on oluline (Thornberg, 2022).

1.4 Õpetaja-õpilaste vaheliste suhete kujundamine ja toetamine

Positiivsete suhete loomist õpilastega soodustab planeerimine, selgesõnaline õpetamine ja käitumise, rutiinide ja reeglite väljakujunenud ootuste modelleerimine, et luua turvaline ja etteaimatav klassiruum kõigile õpilastele (Bennett, 2020). Õpetajad peaksid kasutama õpilaste nimesid ning arutlema klassi ootuste, reeglite ja kohustuste üle. Lihtne praktiline strateegia õpilastega positiivse kontakti loomiseks on näiteks õpilaste soojalt tervitamine ja nende nimede järjepidev kasutamine suhtluses (De Nobile, 2021; Evidence for Learning, 2023). Rajaleidja spetsialistid on toonud välja mitmeid võimalusi, kuidas positiivseid suhteid õpilastega luua. Näiteks on olulisel kohal õpilaste tervitamine, klassi märkamine ja tagasisidestamine, ühisüritused, murede ja rõõmude jagamine ja vestlused (Harno, 2019).

Õpetajad arendavad suhteid ka sellega, et märkavad õpilaste pingutusi ja reageerivad toetavalt, kui neil on probleeme, aidates õpilastel näha, et nad võivad olla edukad (Bennett, 2020);

Lemov, 2021). See võib hõlmata seda, et õpetajad räägivad õpilasega individuaalselt ja usuvad õpilase võimesse tulla toime mis tahes ootustega. Tunnustamine aitab samuti luua positiivseid õpetaja-õpilase suhteid (Lemov, 2021). Tagasiside tuleb anda läbimõeldult, et toetada positiivset õpetaja-õpilase suhet. Õigeaegne, ehtne, informatiivne ja konkreetne kiitus tugevdab õpilaste positiivset käitumist, aitab luua positiivse ja julgustava õpikeskkonna ning võib tugevdada õpetaja ja õpilase suhteid (Archer & Hughes, 2011). Krane (2016) uuringu tulemustest selgus, et mõned õpilased tunnevad ebaõiglust ja tunnevad end õnnetult, kui ei saa õpetajalt tunnustust.

Vanemate ja õpetajate vahelised suhted mängivad olulist rolli õpilase haridustee kujundamisel. Kui vanemad ja õpetajad loovad juhendamisel ja positiivsel suhtlusel põhineva tugeva sideme, loob see lapse arengut soodustava keskkonna. Lapsevanemad rõhutasid tugevalt oma rolli olulisust õpetajate ja õpilaste positiivsete suhete toetamisel ja edendamisel. Nad kirjeldasid, kuidas nemad lapsevanematena vastutavad oma laste juhendamise ja suhtlemisoskuste arendamisel abistamise eest. Õpilaste koolitöö ja suhete toetamiseks rõhutasid lapsevanemad, et vanemate ja õpetajate koostöö on positiivse tulemuse saavutamiseks hädavajalik (Krane & Klevan, 2019).

Õpetaja saab abi ka tugispetsialistilt, kui õpetaja motivatsioon on langenud või õpetaja tunneb, et suhted on keerulised. Tugimeeskond saab aidata olukorda välja selgitada ja analüüsida, see annab võimaluse õpetajal enda mõtteid korrastada. Lisaks on eduka toimetuleku aluseks head kolleegidevahelised suhted (Harno, 2019). Õpetaja töö on keeruline ja mitmetahuline, nõudes pidevat professionaalset arengut ja toetust. Mentorlus on üks meetodeid, mis aitab õpetajatel arendada oma oskusi, suurendada enesekindlust ja seeläbi parandada õpetaja-õpilase suhteid. Kogenumad õpetajad saavad jagada oma praktilisi kogemusi ja parimaid praktikaid, see võimaldab teistel õpetajatel õppida tõhusatest strateegiatest (Mansfield *et al.*, 2021).

Eestis on uuritud waldorfkooli õpetajate hoiakuid õpetaja-õpilase suhete kohta. Autor (Jõgeva, 2018) kirjeldas, et waldorfkoolides on levinud mitmeid kombeid ja tavasid, mis soodustavad heade suhete saavutamist ja nende püsimist. Uuritavad tõid välja, et olulisel kohal on häid suhteid soodustavate väärtuste kujundamine, turvalise klassikeskkonna loomine aga ka õpetaja enda omadused. Lisaks veel erinevad meetodikad, probleemide lahendamine ning korra tagamine (Jõgeva, 2018). Aastal 2023 uuriti Eestis õpilastelt, kuidas õpetaja-õpilaste vahelisi häid suhteid luua ja hoida. Õpilaste sõnul on oluline see, et õpetaja oleks õpilase jaoks olemas. Samuti

tõid õpilased välja, et nad hindavad õpetajat, kes tunneb huvi ja kellega nad tunnevad lähedust (Kasemets, 2023).

Eeltoodud uuringute tulemuste põhjal saab väita, et õpetaja-õpilase vahelised suhted on oluline ja aktuaalne teema mitmes aspektis. Eestis on tehtud uuringuid, mis uurivad nii õpetajate kui õpilaste arusaamasid suhete olulisusest. Samas näitavad uuringud, kui oluline on suhete kujundamine juba lasteaias ja algklassides (Cook & Coley, 2017). Õpetajate suhted õpilastega on eriti olulised noorukite arengu, emotsionaalse ja psühholoogilise arengu jaoks, kuna õpetajad on nende igapäevaelus kohal (Pianta & Allen, 2008). Sellest tulenevalt on vajalik välja selgitada õpetajate arusaamad ja mida nad teevad, et kujundada ja hoida häid suhteid.

Töö eesmärk on selgitada välja algklassi- ja lasteaiaõpetajate arusaamad õpetaja-õpilase vaheliste suhete olemusest, olulisusest, suhete kujundamisest ning positiivsete suhete toetamisest. Eesmärgist lähtuvalt sõnastati järgmised uurimisküsimused:

1. Millisena kirjeldavad õpetajad õpetaja-õpilase suhete olemust ja olulisust?
2. Kuidas kirjeldavad õpetajad õpetaja-õpilase suhete kujundamist?
3. Millist tuge vajavad õpetajad positiivsete õpetaja-õpilase suhete kujundamisel?

2. Metoodika

Käesolevas magistritöös kasutati kvalitatiivset uurimisviisi, mis annab võimaluse keskenduda algklassi- ja lasteaiaõpetajate arvamustele, mõtetele ja kogemusele. Kvalitatiivne uurimisviis võimaldab uuritavatele võimaluse vabalt rääkida, oma mõtteid kirjeldada ja näiteid tuua (Õunapuu, 2014). Autori hinnangul on see sobivaim viis eesmärgi täitmiseks.

2.1 Valim

Uurimistöö valimiks oli ühe kooli alla kuuluvad algklassi- ja lasteaiaõpetajad. Valim moodustatati mugavusvalimi strateegiat kasutades. Õunapuu (2014) järgi tähendab mugavusvalim, et uuritavad on kergesti kättesaadavad huvialused. Uuritavate kriteeriumiks oli, et õpetajad oleks vähemalt 2 aastase tööstaaziga ja töötaksid algklassiõpetaja või lasteaiaõpetajana ühes asutuses. Uuringus osales 4 klassiõpetajat ja 4 lasteaiaõpetajat. Uuritavate vanus jäi vahemikku 25-58 eluaastat ning tööstaaz õpetajana 2-38 aastat. Uuritavate poole pöörduti kirja teel, uuritavateni jõuti isiklike kontaktide abil. Kõik õpetajad, kelle poole pöörduti, andsid intervjuu jaoks suulise nõusoleku. Töö autor tutvustas töö eesmärgi ning uurimisküsimusi.

Uuritavatele teadvustati, et andmete kogumine ja töötlemine on konfidentsiaalne. Tabelis 1 on esitatud uuritavate taustaandmed. Konfidentsiaalsuse tagamiseks on nimed asendatud pseudonüümiga.

Tabel 1. Uuritavate taustaandmed.

Pseudonüüm	Vanus	Tööstaaž (aastates)	Klass/rühm
Anna	54	35	1.klass
Mari	58	38	2.klass
Liisa	25	5	2.klass
Krista	29	8	4.klass
Sandra	33	6	4-5 aastased
Laura	46	20	4-5 aastased
Greete	32	6	5-7 aastased
Liina	30	2	5-7 aastased

2.2 Andmekogumine

Andmekogumisel kasutati poolstruktureeritud intervjuud. Lepiku jt (2014) järgi võimaldab poolstruktureeritud intervjuu küsimuste järjekorda muuta ja annab võimaluse küsida täpsustavaid küsimusi. Kava koostamisel lähtuti Lepiku jt (2014) soovistest ning uurimisküsimustest, intervjuu küsimused jagati kolme osasse: suhete olemus ja tähtsus, suhete kujundamine ja suhete toetamine. Intervjuu kava on esitatud lisa 1.

Esmalt viidi usaldusväärse suurendamiseks läbi prooviintervjuu, mis võimaldas harjutada intervjuueerimist ja teada saada intervjuueerimiseks kuluv aeg. Samuti võimaldas see intervjuud kohandada ning ennetada probleeme (Lepik *et al.*, 2014). Prooviintervjuu viidi läbi õpetajaga, kes on vähemalt 2 aastase tööstaažiga algklassiõpetaja. Prooviintervjuu käigus parandati küsimuste sõnastust, mõned küsimused võeti maha ja lisati juurde. Üleliigsed küsimused eemaldati, näiteks „*Kas olete läbinud suhtlemisega seoses koolitusi?*“ ja eemaldati ka korduvad küsimused, näiteks „*Kas on esinenud suhete kujundamisel erinevaid väljakutseid eri vanuses lastega?*“. Prooviintervjuu vastused arvestati tulemuste hulka.

Intervjuud viidi läbi märtsis, aprillis ja mais 2024. aastal. Uuritavale tutvustati uuesti töö teemat, eesmärki ja küsiti nõusolekut intervjuus osalemiseks ja selle salvestamiseks. Intervjuud salvestati mobiiltelefoniga, helifailid laeti vahetult peale intervjuud arvutisse. Intervjuude keskmine pikkus oli 39 minutit, kõige pikem intervjuu kestis 44 minutit ja kõige lühem 32 minutit. Pärast intervjuusi tehti sissekanne uurijapäevikusse. Uurijapäevik suurendab töö

usaldusväarsust (Creswell & Miller, 2000). Autoril oli võimalik reflekteerida ja panna kirja tähelepanekud ja tekkinud küsimused. Väljavõte uurijapäevikust on esitatud lisas 2.

2.3 Andmeanalüüs

Andmete analüüsimisel kasutati kvalitatiivset induktiivset andmeanalüüsi. Koodide ja kategooriate moodustamisel lähtuti uurimistööks kogutud andmetest (Kalmus *et al.*, 2015).

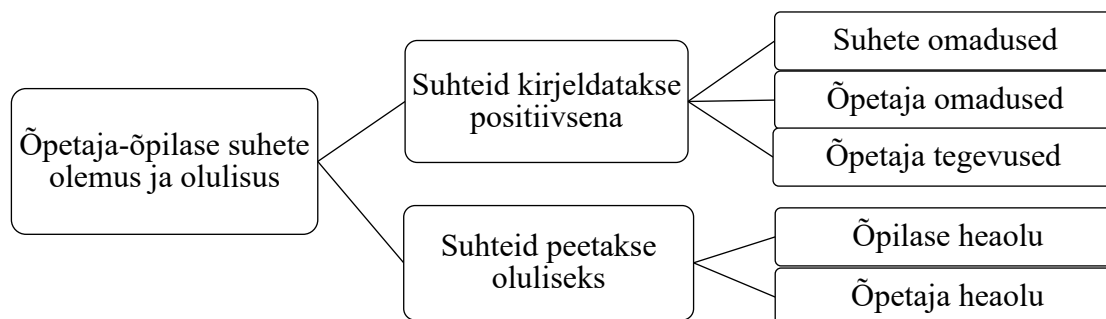
Helifailide transkribeerimiseks kasutati veebipõhist transkribeerimisprogrammi (Alumäe, Tilk, & Asadullah, 2018). Valmis transkriptsioon saadeti autori meilile. Microsoft Wordis vormistati dokument, kus parandati ja täiendati transkriptsioone. Ühe intervjuu korrastamiseks kulus keskmiselt 30 minutit, andmeid saadi kokku 50 lehekülge. Andmeanalüüsiks kasutati vabavaralist andmetöötluskeskkonda QCMap (*Qualitative Content Analysis*). Transkriptsioonid kodeeriti lähtuvalt uurimisküsimusest. Tähenduslik üksus sisaldas uurimisküsimusest lähtuvalt tervikmõtet (Kalmus *et al.*, 2015). Sarnased koodid koondati kokku, uurimisküsimuste kaupa jagati koodid ala- ja peakategooriatesse. Kolme uurimisküsimuse peale kokku saadi 67 koodi, kokku moodustus 8 peakategooriat. Usaldusväarsuse suurendamiseks viis töö autor mõne aja möödudes läbi korduvkodeerimise. Kodeerimise näide on toodud lisas 3.

3. Tulemused

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada algklassi- ja lasteaiaõpetajate arusaamad õpetaja-õpilase vaheliste suhete olemusest, olulisusest, suhete kujundamisest ning positiivsete suhete toetamisest. Tulemused on esitatud uurimisküsimuste kaupa, lähtudes tekkinud pea- ja alakategooriatest. Tulemuste juurde on lisatud tsitaadid intervjuudest, sulgudes on märgitud intervjuueeritava pseudonüüm.

3.1 Õpetajate arusaamad suhete olemusest ja olulisusest

Uurimisküsimuse "Millisena kirjeldavad algklasside ja lasteaia õpetajad õpetaja-õpilase suhete olemust ja olulisust?" andmeanalüüsi tulemustest tekkis kaks peakategooriat: **suhteid kirjeldatakse positiivsena, suhteid peetakse oluliseks**. Peakategooria selgemaks esitamiseks koostati joonis (vt joonis 1).

Joonis 1. Esimese uurimisküsimuse alla tekkinud peakategooriad ja alakategooriad.

Suhteid kirjeldatakse positiivsena

Suhete omaduste kirjeldamisel tõid õpetajad välja, et õpetaja-õpilase suhted on üldiselt head või väga head. Õpetajad tõid välja erinevaid omadusi, mis kirjeldavad nende jaoks positiivseid suhteid. Peamiselt oli välja toodud usaldus. Kui õpilased usaldavad õpetajat, on suhted ka klassiruumis paremad. Positiivsed suhted tähendasid uuritavate jaoks seda, et lapsed ei karda tulla rääkima ja julgevad õpetajalt küsida nõu. Olulisena toodi välja ka see, et ka lapsed tunneksid, et õpetaja usaldab neid. Õpetajate jaoks on tähtis, et juba lasteaialapsed neid usaldaksid ja tunneksid, et õpetaja hoolib neist.

„No on ka niimoodi, et räägitakse ka selliseid asju, kodustel teemadel, ütleme oma vanematest räägitakse mulle. Et järelilikult siis, kui on usaldus tekkinud, siis laps julgeb rääkida.“ (Anna)

Õpetajad tõid välja, et positiivsete suhete olemus seisneb vastastikusel austuses ja hoolivuses. Samuti hinnati avatud suhtlemist ja seda, et lapsed võivad vabalt oma tundeid ja mõtteid väljendada. Õpetajad hindasid nooremaid lapsi siiramateks ja avatumateks. Uurimusest selgus, et õpetajad peavad oluliseks seda, et ka nemad ise oleksid õpetajana avatud ja laste jaoks kättesaadavad.

„Lapsed peavad tundma, et ma austan neid ka, mitte, et nemad peavad ainult mind austama.“ (Krista)

Õpetajate omaduste puhul toodi välja, et õpetaja peab olema toetav. Õpetajate sõnul peegeldavad õpilased õpetajat – kui õpetaja enda suhtumine on sõbralik, soe ja toetav, siis ka see tekitab positiivsema klassi õhkkonna. Õpetaja suudab minna lastega samale tasemele, suhtlema nendega arusaadavamalt ja näitama välja toetust, mitte üleolevust. Õpetajad hindavad oluliseks seda, et õpilased tulevad oma muredest rääkima ja nad teavad, et õpetaja on neile toeks.

„Õpetaja-õpilase suhe peab olema akadeemiline, aga samas ka toetav, mitte pärssiv. Minu klassis on õpetaja-õpilase suhted soojad ja toetavad.“ (Liisa)

Lasteaia- ja algklassiõpetajate sõnul on nad koolis justkui teised lapsevanemad. See tähendab, et õpetaja on see, kes neid juhib, suunab ja aitab. Nooremate lastega on suhe sageli lähedasem, kuna nad vajavad rohkem turvatunnet ja emotsionaalset tuge.

„Ma arvan, et need suhted on.. Ma arvan, et ma olen praegu neile niiõelda teine ema. Vahel lapsed ütlevadki mulle ema. Eks vist algklassides see ongi rohkem niimoodi.“ (Anna)

Õpetaja tegevuses toodi välja, et positiivsetes õpetaja-õpilase suhetes on olulisel kohal see, et õpetaja kuulab õpilast. Õpetajad hindavad oluliseks seda, kui õpilased tahavad nendega suhelda – rääkida mitte ainult muredest, aga ka oma sündmustest ja tegemistest. See tähendab, et õpetaja peab olema lapse jaoks olemas ja leidma aja, et teda ära kuulata. Õpetajate sõnul ei ole siinkohal tähtis, et last kuulatakse ainult siis, kui on mingi probleem, vaid peab olema siiras ja näitama üles huvi.

„Et tundub, et enamjaolt nad ikkagi tahavad suhelda õpetajaga, väga tahavad suhelda ja rääkida oma sündmustest ja oma tegemistest. Positiivsed suhted, need ongi minu meelest sellised, et kui laps hommikul tuleb kooli, hakkab juba rääkima, mida ta eile õhtul tegi. Mis tal on juba hommikul huvitavat on juhtunud.“ (Mari)

Suhteid peetakse oluliseks

Õpilaste heaoluga seoses tõid õpetajad välja erinevaid näiteid, milles seisneb õpetaja-õpilaste suhete tähtsus. Kõik vastanud leidsid, et positiivsed suhted on klassis või rühmas kõige eelduseks. Õpetajad tõid välja, et suhted mõjutavad laste motivatsiooni. Õpetajate sõnul tunnevad lapsed, kellel ei ole õpetajaga head suhted, väiksemat motivatsiooni ja tahet käia tunnis. Õpilased ei soovi pingutada tunnis, kus nende läbisaamine ei ole positiivne. Kui õpilase-õpetaja suhted on positiivsed, siis teeb ka laps rohkem kaasa ja suhtleb õpetajaga. Hea suhe õpetajaga suurendab märkimisväärselt õpilaste motivatsiooni.

„Positiivne suhtlus kindlasti mõjutab. Kui ikkagi õpetaja ja õpilase vaheline suhtlus on positiivne, siis ta mõjutab ka lapse tegemisi samamoodi. Ja laps rõõmuga teeb kõike, tundides rõõmuga suhtleb ja vastab. Ma arvan kindlasti, et kui on ikka selline positiivne suhtumine ja positiivsed suhted, siis ma usun, on ka õpimotivatsioon lastel parem.“ (Mari)

Lisaks motivatsioonile toodi välja ka laste enesekindlus. Õpilaste enesekindlus on samuti seotud õpetaja suhtumisega ja suhetega. Uuringus vastanute sõnul langeb õpilaste enesekindlus,

kui õpetaja neid pidevalt maha teeb. Oluline on pühendada lastele individuaalset aega, nii avatakse end rohkem ja kasvab märgatavalt ka enesekindlus. Keskendudes laste tugevustele ja positiivsele tagasisidele, koguvad nad samuti enesekindlust. Kui lapsed tunnevad, et õpetaja usub neisse ja tunnetavad toetavat ja positiivset suhtumist, on nad ka ise julgemad ja kindlamad väljakutseid vastu võtma. Enesekindlus peegeldub ka õpilaste õppetöös. Õpetajad tõid välja, et ka siinkohal on oluline, et õpetaja tunnustaks ja annaks tagasisidet.

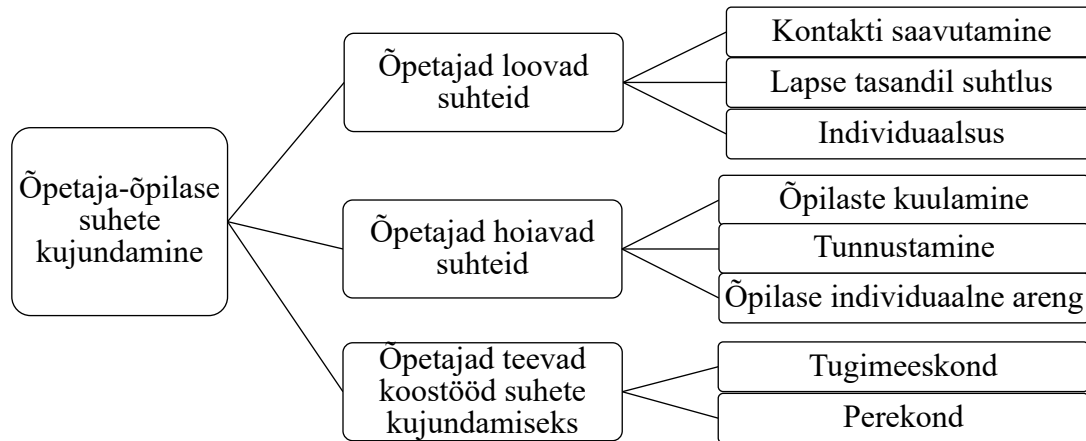
„Kui mul on õpetaja, kes ainult ütleb lapsele, et sinust ei tule midagi ja sinu vastused ei ole kunagi õiged, siis enesekindlus ka langeb. Õpilane ei tahagi enam pingutada ja tekib ka vastuolu õpetajaga ja võivad ka suhted halveneda.“ (Liisa)

Õpetaja heaolu kirjeldamisel ilmnes, et õpetajad tunnevad, et kui klassis on pingelisemad suhted, kaob ka endal motivatsioon ära. Õpetajad kirjeldasid, kuidas nad tunnevad, et teevad keerulist tööd ja üritavad välja mõelda erinevaid asju, et lastel oleks huvitav, kuid kui tulemus on vastupidine, tekib ka endal läbipõlemise tunne. Samuti toodi välja, et kui mõne õpilasega on ääretult keerulised suhted, siis hakkab ka tervisele mõjuma. Vastupidiselt toodi välja ka näiteid, et kui suhted on positiivsed, siis tulevad õpetajad hea meelega tööle. Tugevad suhted teevad õpetamise nauditavaks, samuti loob see produktiivse õpikeskkonna. Head suhted pakuvad rahuldust ja motivatsiooni õpetajatele oma töös. Õpetajad tõid välja, et kui nähakse, et õpilased on õnnelikud ja positiivselt meelestatud, toob see ka õpetajale rahulolu ja motivatsiooni.

„Mul on endal ka hea klassi ees olla ja siis lapsi õpetada, kui mul on lastega head suhted. Ka halvad suhted kindlasti mõjutavad, mõtlen, kus ma olen eksinud või mida ma olen valesti teinud, et need suhted on sellised ja katsuks siis neid suhteid parandada.“ (Anna)

3.2 Õpetajate kirjeldused suhete kujundamisest

Teise uurimisküsimuse „Kuidas kirjeldavad algklasside ja lasteaiaõpetajad õpetaja-õpilase suhete kujundamist?“ vastustest tekkis kolm peakategooriat: **õpetajad loovad suhteid, õpetajad hoiavad suhteid, õpetajad teevad koostööd suhete kujundamiseks**. Kategooriad on esitatud joonisel 2.

Joonis 2. Teise uurimisküsimuse alla tekkinud peakategooriad ja alakategooriad.

Õpetajad loovad suhteid

Õpetajate sõnul on suhete loomine õpilastega väga erinev – mõne õpilasega on lihtsam, mõne õpilasega aga kohati raskem. Positiivsete suhete loomine algab **kontakti saavutamisest**. Õpetajad peavad õpilasi märkama ja neid tegevustesse kaasama, kõikidele õpilastele kõik lähenemised ei sobi. Samuti oleneb see taas ka laste iseloomust ja tuleb arvestada kõikide eripäradega.

„Kindlasti kui mõni laps liitub klassiga. Mõnel teisel aastal, sest siis on juba oma klassi tunne ja siis tuleb keegi niiöelda laste jaoks nagu võõras, et siis laps kuidagi ei sulandu. Ja siis tal võib tekkida, et ta ei julge õpetajaga rääkida ja ta hoiab nagu eemale. Siis tuleb ikkagi kuidagi teda pidevalt kas siis kaasata kõikidesse tegevustesse ja temaga rääkida ja. Sellised ühised tegevused.“ (Anna)

Suhete loomisel tuleb tekitada õpilastele arusaam, et õpetaja on usaldusväärne. Uuritavad tõid välja, et suhete loomisel on oluline laskuda **lapse tasandile**. Õpetajad lisasid, et noortemate lastega on keerulisem luua usaldussuhet, kuna nad on sageli kinnisemad ja vajavad rohkem aega harjumiseks.

„Mõned lapsed võivad olla introvertsemad ja vajada rohkem aega usalduse loomiseks, samas kui teised lapsed on ekstravertsemad ja soovivad rohkem sotsiaalset suhtlust.“ (Laura)

Kõigi vastanute jaoks oli tähtsaim suhete loomise juures **individaalsus**. Vastustest selgus, et õpetajad peavad tähtsaks individuaalseid vestluseid ja seal juures on oluline ka laps alati ära kuulata. Samuti mainiti, et häid suhteid saab juba luua siis, kui sa lapse poole pöördud nimeliselt ja huvitud tema tegemistest. Kui õpetaja näitab välja, et ta tunneb huvi, tekitab see omakorda lapses usalduslikuma suhte.

„Näiteks mul on kirjakast, kui nad ei julge mulle päriselt tulla rääkima probleemist või murest, ükskõik millest, noh, nad kirjutavad oma sedeli ja lasevad postkasti ja ja õpetaja saab neid teemasid puudutada ja personaalselt läheneda, individuaalselt.“ (Liisa)

Õpetajad hoiavad suhteid

Suhete hoidmise juures peeti kõige olulisemaks, et **õpetaja kuulab õpilast**. Õpilastel on võimalus oma muresid jagada ja on võimalus rahunemiseks. Kui lapsed jagavad oma tundeid või probleeme, õpetajad näitavad, et nad mõistavad ja tahavad aidata. Õpetajate sõnul on tähtis, et laps tajuks, et õpetaja kuulab teha ja on tema kõrval. Kui laps on kurb või ärritunud, peab tal olema võimalus oma tundeid väljendada ja õpetaja saab olla abiks nendega toime tulemisel. Endast väljas oleval õpilasel, kes ei soovi muret kohe jagada, võiks olla aeg ja ruum rahunemiseks. Kui õpetaja on laste suhtes külm, ei leia nende jaoks aega või ei soovi neid ära kuulata, tekitab see lastes ka vastumeelsust. Õpilane ei pruugigi enam julgeda või tahta õpetaja poole pöörduda, isegi kui on mure.

„Kõigepealt ma ikkagi lasen tal nagu maha rahuneda, et ma ei hakka nüüd temaga seal vaidlema või midagi. Näiteks saab minna teise tuppa ja hiljem, kui laps on valmis, saan temaga rääkida ja murele lahenduse leida.“ (Liina)

Samuti töid uuritavad välja eduelamuse ja **tunnustamise**. Õpetajate sõnul on nende suhted läbi lapsele eduelamuse pakkumise paranenud, kuna ka lapse suhtumine õpetajasse võib seeläbi positiivsemaks muutuda. Lisaks toodi välja, et tunnustamine ja positiivse tagasiside andmine motiveerib lapsi ja näitab, et õpetaja on teda märganud. Positiivne tagasiside julgustab õpilasi ja seeläbi on ka suhted positiivsemad.

„Näiteks kus me olime ühe poisiga aasta alguses juba niimoodi mitte sina peal, aga siis närisin läbi, et kui teda tuua klassi ees rohkem esile läbi oma spordiala, et siis ta saab nii eduelamuse, kui ta saab tõusta klassikaaslaste seas nähtavamaks.“ (Liisa)

Individuaalse arengu juures toodi välja sotsiaalsete oskuste edendamise. Läbi mänguliste tegevuste ja rühmatööd muutuvad ka klassisisesed suhted sõbralikumaks, mis ka omakorda mõjutavad õpetaja-õpilase suhteid. Algklassides ja lasteaias kasutatakse loovtegevusi ja ühiseid mängu, et ka õppimine edeneks. Näiteks tehakse veel hommikuringe, kus lapsed saavad jagada oma muresid ja rõõme. Õpetajate sõnul see loob avatust ja tugevdab ühtsust.

„Kasutan mängulisi tegevusi ja rühmatöid, et edendada koostööd ja sõbralikke suhteid laste vahel. Näiteks teeme tihti tegevusi, mis olen märganud, et lastele meeldivad ja tekitavad positiivset elamust.“ (Sandra)

Õpetajad teevad koostööd suhete kujundamiseks

Suhete loomisel ja hoidmisel on suur roll ka koostööl. Kui suhted on keerulisemad või ei õnnestu neid luua, saab abi **tugimeeskonnalt**. Õpetajate sõnul kaasavad nad eripedagoogi ja sotsiaalpedagoogi. Tugimeeskonnaga koostöös saavad õpetajad välja mõelda muid lähenemisi või lahendusi.

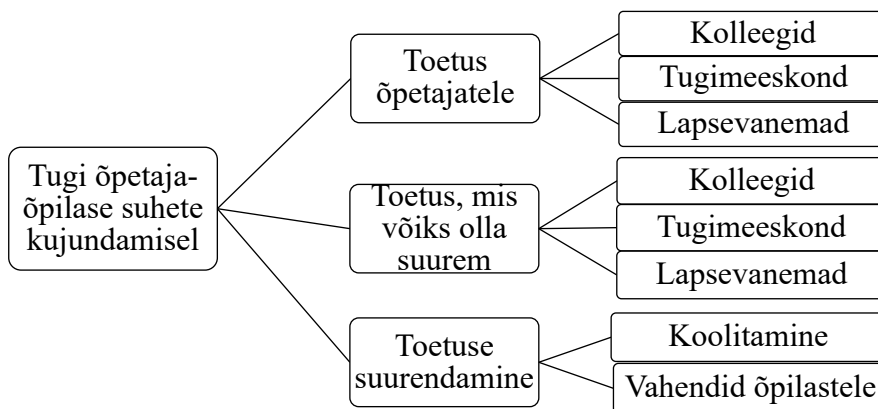
„Õpetaja saaks kaasata eripedagoogi, sotsiaalpedagoog, kui see on tingitud mõnest õpilasest, et on raskus õpetajale. Siis ei pea ma nendes raskustes üksi olema.” (Liisa)

Lisaks tugimeeskonnale on oluline osa ka koostööl lapse **perega**. Kui vanemate on suhtlus positiivne, siis on see enamasti lastega ka positiivne. Kui suhete kujundamisel või hoidmisel tekivad raskused, siis on just lapsevanemad need, kes siin saavad aidata. Vastupidiselt ka negatiivne lastevanemate suhtlus mõjutab suhet õpetajaga.

„Et jagada oma muret teistele ja kindlasti teha kodu ja perega koostööd ja õpetaja saaks oma tassi täita, mõne hobiga.“ (Liisa)

3.3 Tugi õpetaja-õpilase suhete kujundamisel

Kolmandast uurimisküsimusest „Millist tuge vajavad algklasside ja lasteaiaõpetajad positiivsete õpetaja-õpilase suhete kujundamisel?“ tekkis kolm peakategooriat: **toetus õpetajatele, toetus, mis võiks olla suurem, toetuse suurendamine**. Pea- ja alakategooriad on esitatud joonisel 3.

Joonis 3. Kolmanda uurimisküsimuse alla tekkinud peakategooriad ja alakategooriad.

Toetus õpetajatele

Suhete kujundamisel on õpetajale toeks suures osas **kolleegid**. Uuritavad tõid välja, et suhtlevad ja jagavad oma muresi kolleegidega ja saavad neilt väärt nõu. Kolleegid pakuvad emotsionaalset toetust. Muresid ei jagata küll kõigiga, vaid on tekkinud omavahelised usaldusväärsed grupid.

Õpetajad lisasid, et omavaheline vestlus on igapäevane osa tööst. Kaasatud ei pea olema ainult lasteaia- või algklassiõpetajad, vaid näitena toodi ka raamatukogutöötaja, IT-spetsialistid, juhtkond. Kolleegid saavad probleemide korral olla suureks toeks ja pikema tööstaažiga õpetajad saavad jagada oma kogemusi ning erinevaid lähenemisviise. Koostöös kolleegidega saab luua positiivsema kooli keskkonna, mis soodustab kõigi osapoolte heaolu. Samuti toodi välja, et suureks toeks on algajatele õpetajatele mentor.

„Üldises plaanis võib-olla mitte väga palju, aga rühmas omavahel kogu aeg suhtleme ja jagame neid kogemusi ja, rühmas on hästi mõnus avatud suhtlus. Aga noh, lasteaiaas võiks nagu üldiselt plaanis rohkem olla.“ (Liina)

Lisaks kolleegidele vastati ka **tugimeeskond**. Õpetajad tunnevad, et nad saavad positiivse suhete loomise kohapealt nõu ja abi ka sotsiaalpedagoogilt. Õpetajate sõnul oleneb suhtlus suuresti ka õpilase sotsiaalsetest oskustest ja siinkohal on sotsiaalpedagoog õige inimene abistamiseks. Samuti mainisid uuritavad, et käitumisprobleemidega lapsed vajavad rohkem tähelepanu ja spetsiifilisi lähenemisi. Uuritavad tõid välja ka erivajadustega lapsed, kes vajavad rohkem toetust ja mõistmist, et luua usalduslik suhe. Koostöös tugimeeskonnaga saab välja mõelda plaane, et häid suhteid luua. Samuti toodi välja ka teised spetsialistid – näiteks vallatöötajad ja tugiisikud.

“Tegelt saab kuidagi küsida teistelt nõu ja pöörduda sotsiaalpedagoogi poole. Kogemuste põhjal saavad aidata. Tugimeeskond saab aidata õpetajatel lahendada keerulisi juhtumeid.. lahendusi pakkuda.” (Mari)

Positiivse suhete aluseks on koostöö **lapsevanematega**. Vanematel on oma osa õpetaja-õpilase suhete osas, aga suur osa on ka suhete toetamise osas. Õpetajate sõnul mõjutab vanemate suhtumine suuresti ka laste endi oma. Kui õpetajal on head suhted lapsevanemaga, on suhted ka lastega paremad. Õpetaja saab häid suhteid luua vanemaid kaasates – näiteks teha ühisüritusi, klassiõhtuid, väljasõite. Vanemaid saab ka kooli kutsuda mõnda töötuba läbi viima. Lisaks tõid uuritavad välja, et olulisel kohal on ka arenguveestlused. Uuritavate jaoks on oluline kohtumised vanematega teha mugavaks, et ei tekiks vastumeelsust kooli suhtes ja et nad huvituksid ka ise rohkem.

“Olen teinud selliseid klassiõhtuid, kuhu olid kaasatud ka vanemad, nii et vanemad tulid sellisele klassiõhtule koos lastega ja siis see oli ka selles mõttes hea, et vanemad tutvusid ka oma lapse klassikaaslaste vanematega ja mis iganes nad said arutada, rääkida, tekkis selline nagu väike oma klassi meeskond ja siis vanemate poolne meeskond.” (Anna)

Toetus, mis võiks olla suurem

Tulemustes selgus, et osade uuritavate jaoks oli koostöö olemas ja toimis, aga osad tundsid ka kitsaskohti suhete kujundamise toetamisel. Õpetajad tunnevad, et **tugimeeskonna** toetus võiks olla suurem. Õpetajate jaoks jäävad tugispetsialistid märkamatuks ja neid ei ole toeks võtta. Õpetajate sõnul võiks tugimeeskond olla aktiivsem ja enda poolt rohkem teha, rohkem ka õpetajaid toetada. Osad õpetajad tõid välja, et tugimeeskonnas peaks olema rohkem spetsialiste.

„Tugimeeskond. Ega midagi suurt sealt ei tule. No kui sa muidugi ise pöördud, siis võib-olla on jälle mingiks ajaks on sul nagu tugi, tullakse, räägitakse õpilasega.“ (Mari)

Lisaks märgiti, et **kolleegid** ei ole piisavalt avatud ja ei jagata omavahel nii palju mõtteid ja ideid, kui võiks. Samuti ei ole lahendusi, kuidas käituda õpilasega, kellega ei ole õpetajal head suhteid ja selle loomine on raskendatud. Õpetajad ütlevad, et ka koolitusi võiks rohkem olla.

Leiti, et võiks olla töötoad, mis keskenduvad kaasaegsetele lähenemistele ja strateegiatele.

„Võiks rohkem koolitada. Võib-olla kuidas klassi kokku tuua rohkem ja kuidas õpetaja saabki laskuda lapse tasandile, et temaga neid häid suhteid luua. Mingeid nippe võib-olla.“ (Sandra)

Kõige keerulisem on õpetajate jaoks **lapsevanemate** toe puudus. Vanematel on vähene huvi koolis toimuva vastu. Õpetajaid tõid välja, et koolis pingutatakse ja üritatakse mõelda erinevaid koosviibimisi, aga lapsevanem ei ole huvitatud või erinevatel põhjustel ei tulda kohale. Samuti on lapsevanemaid, kes ei ole üldse kursis koolis toimuvaga, kellega on raske kontakti saada või kes ignoreerivad õpetajat. Õpetajate sõnul olenevad suhted ka sellest, kuidas suhtutakse õpetajasse kodus. Kui kodus suhtutakse õpetajatesse või kooli üleolevalt või negatiivselt, siis kandub see edasi ka lapsele. Laps võtab sama hoiaku, mis kodus vanemad on sisendanud.

“Ma ei tea, kõik algab kodust. Nojah, näiteks kutsuda näiteks ühisüritustele rohkem, eks ju, või mingitele koosolekutele või siis kui on näiteks mingi, ma ei tea, tulevad oma mingit ametit tutvustama mis iganes, aga nendega ei taha vedu võtta ja et koosolekutel käib ikka väga-väga vähe neid kohal.” (Liina)

Toetuse suurendamine

Enesetäienduse kohapealt tõid õpetajad välja, et kool annab neile võimaluse osaleda **koolitustel** ja ennast pidevalt arendada. Osad õpetajad mainisid, et koolitusi on vähe aga samas on kõigil see võimalus ise küsida ja uurida, et koolitusi ka rohkem oleks. Uuritavate jaoks on oluline see, et juhtkond oleks vastutulelik ja võimaldaks neile ka seda aega, et tööajast käia koolitustel.

„Juhtkonna poolt on see, et saad valita antud koolitusi. Meile saadetakse pidevalt erinevat infot ja same endale huvipakkuvatest asjadest osa võtta.” (Liisa)

Samuti töid uuritavad välja erinevaid **vahendeid**, mida lastega kasutada, et suhted oleksid positiivsed. Näiteks mainisid uuritavad, et kui koolil on interaktiivsed õppematerjalid, loovtegevuste vahendid, kaasaegne tehnoloogia, siis ka see aitab nii õpetajat kui õpilast. Vahendite abil saab soodustada koostööd ja suhtlemisoskust. Lisaks veel võimaldab kool välitegevusi ja ekskursioone, mis on samuti koostööskuse jaoks olulised osad.

„Oluliseks pean, et meil oleks erinevaid emotsionaalse intelligentsuse arendamise tööriistu, nagu sotsiaalsete oskuste mängud ja tegevuskaardid, samuti ka erinevad rahunemistehnikaid ja harjutusi. See aitab kaasa heade suhete loomisele ja nende hoidmisele.” (Laura)

4. Arutelu

Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada algklassi- ja lasteaiaõpetajate arusaam õpetaja-õpilase suhetest, selle kujundamisest ning toe vajadusest. Arutelus on seotud olulisemad tulemused varasemate uuringutega, samuti on välja toodud töö autori järeldus. Arutelus on esitatud uurimuse kitsaskohad, praktiline väärtus ja edasised uurimissuunad.

Uurimisküsimuse *Millisena kirjeldavad õpetajad õpetaja-õpilase suhete olemust ja olulisust?* tulemustest selgus, et positiivne suhe tähendab uuritavate jaoks usaldusväärust. Lisaks toodi välja, et positiivne suhe seisneb vastastikusel austuses. Samuti töid uuritavad välja toetava suhte. Autor leiab, et tulemused on kooskõlas varasemate uuringutega (McDonald, 2019; Krane, 2016), mille järgi saavad õpetajaid suhteid luua, kui nad näitavad üles usaldust ja austust. Õpetajad pidasid oluliseks seda, et nad oleksid laste jaoks kättesaadavad. Lisaks sellele on positiivsed suhted toetavad ning see oleneb suuresti õpetaja isikuomadustest. Olulised isikuomadused on toonud välja Thornberg jt (2022), kelle uurimuse järgi seostatakse head õpetajat lahkuse, õigluse, hoolivuse, usaldusvääruse ja mõistmisega. Töö autor leiab, et õpetaja isikuomadused on väga tähtsaks eelduseks hea õpetaja olemise jaoks, sealhulgas ka suhete loomise kohapealt. Samuti selgus tulemustest, et positiivsete suhete alus on see, et õpetaja kuulaks õpilast. Õpilased tahavad palju suhelda ja siinkohal on hea õpetaja ülesanne ka õpilane ära kuulata. Ka Krane (2016) tõi välja, et õpilased hindavad õpetajat, kes tunneb huvi nende eraelu vastu. Töö autor järeldab tulemuste ja varasemate uuringute põhjal, et õpetaja-õpilase suhete olemuses on suur osakaal õpetaja omadustel ning õpetaja suhtumisel õpilastesse.

Tulemusest selgus, et õpetajate meelest on positiivsed suhted olulised, kuna need mõjutavad nii õpetajate kui õpilaste motivatsiooni ja enesekindlust. Tulemus on kooskõlas Pianta (2001) uuringuga. Toodi välja, et õpilased ei pruugi tunnis nii palju pingutada, kui õpetajaga on pingelised suhted. Autor on seisukohal, et käesoleva töö tulemused on seoses Krane ja Klane (2019) läbiviidud uuringuga, kus lapsevanemad kirjeldasid, kuidas suhted soodustavad õpimotivatsiooni. Samuti selgus tulemustest, et õpetajate jaoks on positiivsed suhted seotud ka õpetajate enda heaoluga. Negatiivsed suhted viivad sinnani, et õpetajatel kaob endal motivatsioon ära. Ka Cui (2022) uuringus on leitud, et positiivsed suhted vähendavad ärevust ja pinget. Samuti on varasemates uuringutes (Jennings & Greenberg, 2009) välja toodud, et õpetajad, kellel on õpilastega head suhted, kogevad ka vähem emotsionaalset stressi, mida tõid välja ka antud uuringus osalejad. Magistritöö autori arvates mõjutavad positiivsed suhted ka õpetajat, õpetaja on ka ise positiivne. Frenzel (2014) järgi on positiivsemate kogemustega õpetajad avatumad, loovamad ja edukamad suhete loomisel. Eelneva põhjal saab järeldada, et õpetaja ja õpilaste heaolu mõjutab ka omakorda suhteid. Kui lapsed tunnevad, et õpetaja ei ole avatud, usaldusväärne ja positiivne, kaob ka lastel tahtmine ära tunnis osaleda. Aldrup jt (2018) järgi on oluline, et õpetaja loob keskkonna, kus õpilased tunnevad end turvaliselt ja motiveeritud õppima. Tuginedes välisuuringutele ja antud töö tulemustele, on autori arvates oluline, et positiivsetesse suhetesse panustavad kõik osapooled.

Teise uurimisküsimuse *Kuidas kirjeldavad õpetajad õpetaja-õpilase suhete kujundamist?* tulemustest selgus, et suhete kujundamine sõltub suuresti nii õpilaste kui ka õpetajate iseloomust. Suhete loomise aluseks on kontakti saavutamine. Uuringu tulemused näitasid, et õpetajatele on väga oluline, et õpilasi märgatakse ja kaasatakse erinevatesse tegevustesse. Pianta (2001) järgi on oluline, et õpilased tunneksid ühtekuuluvustunnet ja on suhetesse kaasatud. Autori arvates on oluline, et iga laps tunneks, et ta on kaasatud ja õpetaja roll on panna teda ka nii tundma. Tulemust kinnitab ka Bennett (2020) oma uurimuses, kus tuuakse välja, et õpetajad saavad suhteid arendada sellega, et märgatakse õpilaste pingutusi. Positiivsete suhete loomisel rõhutati usalduse tähtsust. Uuringust ilmnnes, et individuaalne lähenemine on suhete loomisel määrava tähtsusega. Õpetajad mainisid, et positiivseid suhteid saab luua, kui pöörduakse õpilaste poole nimepidi ja tuntakse huvi nende eraelu vastu. Seostub see ka De Nobile (2021) uuringuga, kelle järgi on positiivsete suhete eelduseks juba see, kui õpetaja kasutab õpilaste nimesid. Autor on seisukohal, et lapse poole pöördumine on ka märkamine ja laps tunneb aina rohkem positiivset

sidet õpetajaga. Suhete hoidmisel pidasid õpetajad oluliseks, et lapsed saaksid jagada oma muresid ja tunneksid, et õpetaja soovib neid aidata. Samuti peab lapsel olema mugav oma tundeid väljendada. Õpilaste märkamise ja laste murede kuulamise olulise on välja toonud ka Rajaleidja spetsialistid (Harno, 2019). Varasemates uuringutes (Kasemets, 2023) on õpilased välja toonud, et õpetaja võiks välja näidata huvi ja ka käesoleva uurimise tulemustest selgus, et õpetajavad peavad seda ise oluliseks. Uuringute tulemuste põhjal saab väita, et õpetaja peab olema võimeline kõikidele lastele positiivset tähelepanu andma.

Heade suhete kujundamisel on oluline pakkuda lapsele eduelamusi läbi meeldivate või huvipakkuvate tegevuste. Uuringus osalejad leidsid, et tunnustamine ja tagasiside motiveerivad õpilasi ning see parandab õpetaja-õpilase suhteid. Uuringu tulemus on seotud Lemov (2021) ja Archer ja Hughes (2011) uuringuga, mille kohaselt positiivne tagasiside tugevdab suhteid. Autor on seisukohal, et eriti lasteaias ja algklassilapsed vajavad rohkem suunamist ja tagasisidet, et saada iseseisvaks õppijaks. Lisaks on tähtis ka õpilase individuaalne areng. Õpetajad rõhutasid samuti seda, et lasteaias ja algklassides on mängulistel tegevustel ja rühmatöödel oluline roll klassi sisekliima parandamisel. Töö autor nõustub, et suhete kujundamise eelduseks on see, et klassiruumis oleks positiivne õhkkond. Õpetajad võivad vajada ka tuge suhete kujundamisel. Õpetajad, kes tunnevad raskusi, saavad abi tugispetsialistidelt. Uuringu tulemused näitasid ka, et õpetajad peavad koostööd lapse koduga suhete loomisel väga tähtsaks. Krane ja Klevan (2019) tõid oma uurimuses välja, et lapsevanematel on suur roll heade suhete kujundamisel. Tuginedes tulemustele, on töö autor seisukohal, et ainult õpilased ei vaja tuge ja nõu, vaid seda vajavad ka enda heaolu leidmiseks õpetajad nii lasteaias kui algklassides.

Uurimisküsimuse *Millist tuge vajavad õpetajad positiivsete õpetaja-õpilase suhete kujundamisel?* vastustest selgus, et õpetajad juba saavad tuge kolleegidelt, kellega saab pidada nõu ja küsida abi. Laialdasema kogemusega õpetajad saavad olla väärtuslikuks toeks õpetajatele ja jagada oma mõtteid (Mansfield *et al.*, 2021). Autori arvates on samuti toeks ja heaks eeskujuks alustavale õpetajale näiteks mentor, lisaks on võimalus teha koosolekuid just selle eesmärgiga. Siinkohal aga toodi välja, et toetus ei tule aga kõikidelt kolleegidelt ja õpetajad tunnevad mõningaid puudujääke. Lisaks selgus tulemustest, et õpetajad saavad positiivsete suhete kujundamisel abi tugispetsialistidelt. Koostöös tugimeeskonnaga saab arutleda, kuidas suhteid parandada ja vajadusel sekkuda. Harno (2019) kogumikus on välja toodud, et tugimeeskonna roll on õpetajat keerulistemas olukordades aidata, sealhulgas ka suhete kujundamisel. Tulemustest

selgus ka tõsiasi, et osad õpetajad tunnevad tugimeeskonna toetusest puudust. Õpetajad tõid välja, et tugimeeskond ei ole nii aktiivne, kui võiks ja nad ei tunne, et neid toetatakse piisavalt. Samuti lisati, et tugimeeskond võiks koolis olla suurem. Lähtudes uurimistulemustest, tugimeeskonnad peaksid olema suuremad ja tugimeeskonna tegevus võiks vastata õpetajate ootustele.

Õpetajad tõid veel välja, et suureks toeks võiks olla lapsevanemad. Osad vastanud tõid välja, et head suhted lastevanematega mõjutavad ka suhteid lastega. Tulemustest selgus, et oluline on lapsevanemaid kooliüritustele kaasata, et ka nendega suhteid kujundada. Krane ja Klevan (2019) tõid oma uurimuses välja, et vanemate ja õpetajate koostöö on positiivsete tulemuste jaoks vajalik ning vanemate kohustus on edendada lapse positiivset suhtumist kooli. Tulemustest ilmnes, et osad vanemad kahjuks ei ole aktiivsed ja ei soovi koolieluga kursis olla, samuti ei osale vanemad ühisüritustel või koosolekutel. Autor leiab, et positiivsete suhete loomiseks on oluline, et toimiks koostöö lapse koduga. Samuti on töö autor seisukohal, et õpilane peegeldab kodus suhtumist. Kui vanemad räägivad koolist ja õpetajast negatiivselt, võib jääda ka õpilasele selline mulje ja arvamus. Lisaks sellele selgus tulemustest, et õpetajad vajavad tuge käitumisraskustega õpilastega suhete loomisel. Osade lastega on suhete kujundamine raskendatud ja õpetaja ei saa selles osas üksi hakkama. Siin ongi oluline koht just koostööl spetsialistide ning lastevanematega. Aldrup jt (2018) on välja toonud, et õpilaste väärkäitumine takistab luua õppijatega emotsionaalseid suhteid. Õpetajad tõid lahendustena välja enesetäiendamise koolituste näol ning erinevad materjalid, mida kasutada lastega sotsiaalsete oskuste õppeks.

Käesoleva uuringu piirangutena võib välja tuua, et uuring põhineb ühe kooli näitel ning nii lasteaia- kui ka klassiõpetajate vaatest. Laiem valim oleks toonud ka mitmekülgsemad vaated ning erinevad kogemused. Praktilise väärtusena võib töö olla abiks alustavale õpetajale, kes on ebakindel suhete loomise oskuses ning kujundamisel toe otsimises. Lisaks seisneb lisaväärtus ettepanekutes, kuidas õpetaja saab enda heaolu hoida. Samuti on töö hea mõtlemisaineks tugimeeskonnale, kuidas õpetajaid veelgi enam toetada või juhtkonnale, et millist lisatuge õpetajad vajaksid. Autori ettepanek edasiseks uurimiseks on uurida koolijuhtide kogemusi ja ettepanekuid positiivsete suhete kujundamisel ja toetamisel. Samuti on võimalik uurida erinevusi algklassi- ja aineõpetajate vahel ning millest erinevused tulevad. Lisaks sellele on võimalik uurida õpetajate ja õpilase arusaamasid ja neid omavahel võrrelda.

Tänuõnad

Magistritöö autor tänab oma uurimuses osalenuid õpetajaid, kes olid valmis intervjuud tegema ja andsid suure panuse töö valmimisse. Lisaks tänab autor oma juhendajat Kristi Palki, kes andis edasiviivat tagasisidet ja mitmekülgset abi.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Imbi Hunt

/allkirjastatud digitaalselt/

23.05.2024

Kasutatud kirjandus

- Aldrup, K., Klusmann, U., Lüdtke, O., Göllner, R., & Trautwein, U. (2018). Student misbehavior and teacher well-being: testing the mediating role of the teacher-student relationship. *Learning and Instruction*, 58, 126–136.
- Alumäe, T., Tilk, O., & Asadullah (2018). *Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. Human Language Technologies - The Baltic Perspective*, 307, 1–8.
- Archer, A., & Hughes, C. (2011). *Explicit instruction: Effective and efficient teaching*. Guilford Press.
- Bennett, T. (2020). *Running the room: The teacher's guide to behaviour*. John Catt Educational Limited.
- Bokkel, I. M., Roorda, D. L., Maes, M., Verschueren, K., & Colpin, H. (2023). The Role of Affective Teacher–Student Relationships in Bullying and Peer Victimization: A Multilevel Meta-Analysis. *School Psychology Review*, 52(2), 110–129.
- Cook, K.D., & Coley, R.L. (2017). School Transition Practices and Children's Social and Academic Adjustment in Kindergarten. *Journal of Educational Psychology*, 109(2), 166–177.
- Coristine, S., Russo, S., Fitzmorris, R., Beninato, P., & Rivolta, G. (2022). *The importance of student-teacher relationships*. Classroom Practice in 2022.
- Creswell, J.W., & Miller, D.L. (2000). Determining Validity in Qualitative Inquiry. *Theory Into Practice*, 39(3), 124–130.
- Cui, L. (2022) The Role of Teacher–Student Relationships in Predicting Teachers' Occupational Wellbeing, Emotional Exhaustion, and Enthusiasm. *Frontiers in Psychology*, 13.
- De Nobile, J., Lyons, G., & Arthur-Kelly, M. (2021). *Positive learning environments: Creating and maintaining productive classrooms*. Cengage.
- Doumen, S., Verschueren, K., Buyse, E., Germeijs, V., Luyckx, K., & Soenens, B. (2008). Reciprocal Relations between Teacher-Child Conflict and Aggressive Behavior in Kindergarten: A Three-Wave Longitudinal Study. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 37(3), 588–599.
- Evidence for Learning. (2023). *Effective behaviour supports in schools*.
<https://d288jjeqo2x7eq.cloudfront.net/e4l-guidance-reports/effective-behaviour-supports->

in-schools/Effective-Behaviour-Guidance-Report.pdf?v=1678155642

- Frenzel, A.C. (2014). *International Handbook of Emotions in Education*. New York: Routledge.
- Hargreaves, A. (2000). Mixed emotions: Teachers' perceptions of their interactions with students. *Teaching and Teacher Education*, 16, 811–826.
- Hamre, B.K., & Pianta, R.C. (2001). Early Teacher-Child Relationships and the Trajectory of Children's School Outcomes through Eighth Grade. *Child Development*, 72(2), 625–638.
- Harno (2019). *Erinevate õppijate toetamine õpetaja ja tugispetsialisti koostöös*. Abimaterjal. https://harno.ee/sites/default/files/documents/2022-01/ErinevateOppijateToetamine_2021.pdf
- Jennings, P. A., & Greenberg, M. T. (2009). The Prosocial Classroom: Teacher Social and Emotional Competence in Relation to Student and Classroom Outcomes. *Review of Educational Research*, 79(1), 491–525.
- Jõgeva, J. (2018). Waldorfkoolide klassiõpetajate kirjeldused õpetaja-õpilaste vahelistest headest suhetest ja sellest, kuidas häid vastastikuseid suhteid saavutada. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/61823>
- Jõks, N. (2022). *Õpetaja-õpilase suhte seos õpilase käitumisraskuste, õpetaja kasutatava tagasiside ja tööalase heaoluga*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <https://hdl.handle.net/10062/90972>
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kasemets, B. (2023). *Õpilaste arusaamad õpetaja-õpilase vahelisest heast suhtest ning kirjeldused õpetajate tegevustest heade suhete loomiseks ja hoidmiseks*. [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <https://hdl.handle.net/10062/91377>
- Krane, V., & Klevan, T. (2019). There are three of us: parents' experiences of the importance of teacher-student relationships and parental involvement in upper secondary school. *International Journal of Adolescence and Youth*, 24(1), 74–84.

- Krane, V., Ness, O., Holter-Sorensen, N., Karlsson, B., & Binder, P. E. (2017). You notice that there is something positive about going to school: how teachers' kindness can promote positive teacher–student relationships in upper secondary school. *International Journal of Adolescence and Youth*, 22(4), 377-389.
- Kutsestandard. Õpetaja, tase 7. (2020).*
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10824233>
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Lemov, D. (2021). *Teach like a champion 3.0: 63 techniques that put students on the path to college*. Jossey-Bass.
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. *Andmekogumismeetodid*. Tartu Ülikool.
- Mansfield, C. F., & Thompson, G. (2021). The role of mentoring in supporting novice teachers: A study of novice teacher-mentor relationships and the development of self-efficacy. *Teaching and Teacher Education*, 105.
- McDonald, T. (2019). *Classroom management: Engaging students in learning*. Oxford University Press.
- Myers, S. S., & Pianta, R. C. (2008). Developmental commentary: Individual and contextual influences on student-teacher relationships and children's early problem behaviors. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 37(3), 600–608.
- OECD (2017). *PISA 2015 Results (Volume V): Collaborative Problem Solving*. OECD Publishing.
- OECD (2023). *PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education*. OECD Publishing.
- Pianta, R.C. (1999). *Enhancing Relationships between Children and Teachers*. Washington: American Psychological Association.
- Pianta, R.C. (2006). Classroom management and relationships between children and teachers: Implications for research and practice. *Handbook of classroom management: Research, practice, and contemporary issues*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Pianta, R. C., & Allen, J. P. (2008). Building capacity for positive youth development in secondary school classrooms: Changing teachers' interactions with students. *Toward*

positive youth development: Transforming schools and community programs. Oxford: Oxford University Press.

Piksööt J., & Oja L. (2023). *Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring. 2021/2022. õppeaasta tabelid.* Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Põhikooli riiklik õppekava (2023). *Riigi Teataja I 14.01.2011, 1.*

<https://www.riigiteataja.ee/akt/108032023005>

Silver, R. B., Measelle, J. R., Armstrong, J. M., & Essex, M. J. (2005). Trajectories of Classroom Externalizing Behavior: Contributions of Child Characteristics, Family Characteristics, and the Teacher–Child Relationship During the School Transition. *Journal of School Psychology, 43*(1), 39–60.

Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S. (2011). Teachers' Feeling of Belonging, Exhaustion, and Job Satisfaction: The Role of School Goal Structure and Value Consonance. *Anxiety, Stress, and Coping, 24*(4), 369–385.

Spilt, J.L., Koomen, H.M.Y. & Thijs, J.T. Teacher Wellbeing: The Importance of Teacher Student Relationships. *Educational Psychology Review, 23*, 457–477.

Thornberg, R., Wegmann, B., Wänström, L., Bjereld, Y., & Hong, J. S. (2022). Associations between Student–Teacher Relationship Quality, Class Climate, and Bullying Roles: A Bayesian Multilevel Multinomial Logit Analysis. *Victims & Offenders, 17*(8), 1196–1223.

Tire, G., Lepmann, T., Jukk, H., Puksand, H., Henno, I., Lindemann, K., Kitsing, M., Täht, K., & Lorenz, B. (2013). *PISA 2012 Eesti tulemused. Eesti 15-aastaste õpilaste teadmised ja oskused matemaatikas, funktsionaalses lugemises ja loodusteadustes.* Innove.

Tropp, K., & Saat, H. (2010). Õpilaste suhted eakaaslaste ning täiskasvanutega ja sotsiaalsete oskuste areng. *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes.* Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium

Wu, J., Hughes, J., & Kwok, O. (2010). Teacher-student relationship quality type in elementary grades: Effects on trajectories for achievement and engagement. *Journal of school psychology, 48.* 357-87.

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes.* Tartu: Tartu Ülikool.

Lisad

Lisa 1. Intervjuu kava

Taustaandmed

Vanus, pedagoogiline staaž, klass/rühm

I Õpetaja-õpilase suhete olemus ja tähtsus

Kuidas te kirjeldaksite õpetaja-õpilase suhteid oma klassis? Kuidas kirjeldate positiivsete suhete olemust? Kas saaksite jagada mõnda konkreetset näidet positiivsest õpetaja-õpilase suhtest, mida olete oma karjääri jooksul kogunud? Millised faktorid teie arvates mõjutavad õpetaja-õpilase suhteid kõige rohkem? Millised on olulised omadused või tunnused, mis iseloomustavad head õpetaja-õpilase suhet? Kas ja kuidas mõjutavad teie arvamusel õpetaja-õpilase suhted õpilaste akadeemilist edukust ja heaolu? Kas ja kuidas teie arvates mõjutavad positiivsed õpetaja-õpilase suhted õpilaste motivatsiooni ja enesekindlust? Kas ja kuidas on head õpetaja-õpilase suhted tähtsad õpetajale?

II Õpetaja-õpilase suhete kujundamine

Milliseid tehnikaid või lähenemisi kasutate õpetaja-õpilase suhete loomisel ja hoidmisel? Tooge näiteid. Kuidas käitute olukordades, kus õpetaja-õpilase suhe on pingeline või konfliktsituatsioonis? Kas saaksite jagada mõnda näidet, kus õnnestus õpetaja-õpilase suhe eriti hästi kujundada? Kas on olnud juhtumeid, kus õpetaja-õpilase suhete kujundamine ei õnnestunud nii, nagu oleksite soovinud? Kas teie arvates on mõned erilised väljakutsed või olukorrad, mis võivad muuta õpetaja-õpilase suhete kujundamise keerulisemaks? Kui jah, siis millised?

III Tugi positiivsete suhete loomisel

Millist tuge ja ressursse pakub teie kool õpetaja-õpilase suhete arendamiseks? Kas teie arvates on oluline ja kasulik koostöö teiste spetsialistidega suhete parandamisel? Kas saaksite jagada mõnda kogemust selle kohta? Kas teie kool soodustab õpetajate kogemuste jagamist ja parimate praktikate levitamist seoses õpetaja-õpilase suhetega? Kui jah, siis tooge näiteid. Milliseid lisaresursse või -toetusi peate vajalikuks, et paremini toetada õpetaja-õpilase suhete kujundamist? Kas ja kuidas teie kolleegid aitavad ja toetavad teid õpetaja-õpilase suhete kujundamisel? Kas on olnud mõni konkreetne olukord, kus kolleegide toetus on olnud eriti oluline? Kirjeldage olukorda. Kas teie arvates on oluline vanemate toetus ja kaasamine õpetaja-õpilase suhete loomisel? Miks? Kuidas saaksite vanemaid selle protsessi osaliseks muuta?

Lisa 2. Väljavõtted uurijapäevikust

- 20.04.2024 Viisin läbi prooviintervjuu 4.klassi õpetajaga. Intervjuu kestvuseks tuli 31 minutit, läbi viisime õpetaja klassis kohapeal. Intervjuud tehes ilmnes väga palju küsimusi, mis vajavad paremat sõnastust. Mõned küsimused kordasid mõtet ja olid üleliigsed. Intervjuud tehes panin tähele, et ühest teema osast ei olnud ma üldse küsimusi koostanud. Kirjutades aga seda ise tähele ei pannudki. Küsisin need küsimused täpsustusena juurde. Panin tähele, et mõnes kohas sain ainult jah või ei vastuse, seega vaja juurde küsida ka näiteid ja erinevaid olukordi. Mõne küsimuse juures jäin ise jutustama või vastuseid nõette andma, mida tegema ei peaks. Üldpildis olid vastused väga sisukad ja kattusid oluliselt magistritöö teoreetilise osaga. Märkisin ära, millised küsimused vajavad parandamist. Kuulan salvestust ka uuesti üle, ehk ilmnevad veel mõningad asjad, mis vajavad tähelepanu.
-
- 26.04.2024 Viisin läbi esimese intervjuu. Intervjuu kestvuseks oli 36 minutit, salvestasin intervjuu telefoniga ja laadisin kohe arvuti. Algas läks kenasti, mõnes kohas pidin päris tihti küsima täpsustavaid küsimusi. Osad vastused olid väga napisõnalised ja mõtlesin, kas neist üldse kasu on. Ka näiteid ei osatud tuua nii palju, kui oleksin soovinud. Mõnda küsimust pidin küsima mitu korda või muutma sõnastust, et mõte oleks selgem. Kokkuvõttes ikkagi sain palju head infot, märkasin kohe, et palju asju seostus õnneks teooriaga.
-
- 05.05.2024 Viis intervjuud on nüüdseks tehtud. Seni kõige pikem intervjuu - 38 minutit. Täna läks väga hästi, intervjuueeritav tõi väga palju näiteid ja ei vajanud täpsustavaid küsimusi. Mõne vastuse ajal meenus intervjuueeritaval mõne eelmise küsimuse kohta veel erinevaid asju, mida näiteks tuua.
-

Lisa 3. Andmeanalüüs

Koodide moodustamine tähenduslikust üksusest

Tähenduslik üksus	Kood
<i>Õpilasi peab ka usaldama. Samamoodi olema aus õpilastega. Siiras. Ja kui sina oled samasugune, sa oled aus, siiras, usaldad lapsi, siis ongi need suhted positiivsed.</i>	<i>Õpilaste usaldamine</i>

K: Kuidas sa kirjeldaksid õpetaja-õpilase suhteid oma klassis?

V: Kirjeldaksin neid väga heaks, sest õpilased usaldavad mind. Mina usaldan neid. Nad saavad oma muredega minu poole pöörduda. Ja mina saan nende tugiisik olla.

V: Kes need isikud on? Sa oled õpetaja ja õpilane. Sa oled õpetaja ja õpilane. Sa oled õpetaja ja õpilane.

RQ1-1

RQ1-2

usaldus

Koodidest alakategoriate moodustamine

Koodid	Alakategooria
<i>Lapsele eduelamuse pakkumine</i> <i>Kuulata mured ära</i> <i>Lasta õpilasel rahuneda</i> <i>Tunnustada õpilast</i> <i>Positiivse tagasiside andmine</i> <i>Sotsiaalsete oskute areng</i>	<i>Positiivsete suhete hoidmine</i>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Imbi Hunt,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Algklassi- ja lasteaiaõpetajate arusaamad suhete kujundamisest ühe kooli näitel“, mille juhendaja on Kristi Palk, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Imbi Hunt

23.05.2024